

Over *Goede mensen*:

‘De wereldliteratuur is verrijkt met een grootse roman. Het boek is zo trefzeker, realistisch en mooi, dat het, als je het uit hebt, blijft nagalmen. *Goede mensen* fascineert van het begin tot eind. Magistraal.’
– *NRC Handelsblad* *****

‘Een historisch decor en hedendaagse vragen. Baram houdt zijn personages en de lezer een spiegel voor waarin steeds verschillende gezichten te zien zijn en “een bepaald punt” allang verdwenen is. Angst-aanjagend goed, dit boek.’ – *de Volkskrant* *****

Over *Wereldschaduw*:

‘*Wereldschaduw* is een verpletterende roman. Baram beschouwt de wereld van alle kanten.’ – *De Standaard* *****

‘Een panoramische roman over onze hyperkapitalistische tijden, waarin drie verhaallijnen even innig met elkaar verweven zijn als de werelddelen in de globale economie. Een geestig boek van een overtuigend stilist die een groot onderwerp te pakken heeft: wat kan het nog beletten om wereldwijd de lezershartten te veroveren?’ – *HUMO*

Over *Een land zonder grenzen*:

‘Baram heeft een pijnlijk, maar ook schokkend reisboek geschreven. Hoewel ik niet al zijn analyses en uiteindelijke conclusies deel, ben ik onder de indruk van zijn scherpe oog en zijn heftige gevoel over de Israëliësch-Palestijnse tragedie.’ – Amos Oz

‘*Een land zonder grenzen* gaat dieper in op de crisis dan de gebruikelijke inleidingen op het conflict die alles nog eens uitleggen.’ – *De Morgen* *****

NIR BARAM BIJ DE BEZIGE BIJ

*Goede mensen
Wereldschaduw
Een land zonder grenzen*

Nir Baram

*Aan het einde
van de nacht*

VERTAALD DOOR HILDE PACH

2020

DE BEZIGE BIJ
AMSTERDAM

De vertaler ontving voor deze vertaling een projectsubsidie
van het Nederlands Letterenfonds

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Het citaat uit 'De jas' van Nikolaj Gogol op p. 228 is afkomstig
uit *Petersburgse verhalen*. Vertaling Aai Prins,

Van Oorscot 2014, p. 138

Het citaat van Dr. Seuss op p. 337 komt uit *Op de wonderlijkste
plaatsen*. Vertaling Bette Westera, Gottmer 2004

Copyright © 2018 Nir Baram en Am Oved Publishers Ltd.

Copyright Nederlandse vertaling © 2020 Hilde Pach

Oorspronkelijke titel *Jekitsa*

Oorspronkelijke uitgever Am Oved Publishers Ltd., Tel Aviv

Omslagontwerp Moker Ontwerp

Omslagillustratie David Graeme Baker

Foto auteur Jolijn Snijders

Vormgeving binnenwerk Perfect Service, Schoonhoven

Druk Bariet Ten Brink, Meppel

ISBN 978 94 031 7250 7

NUR 302

debezigebij.nl

Ter nagedachtenis aan Oeri

Deel 1

Hij lag te woelen in het brede bed, en de lakens wikkelden zich om zijn schouders, zijn ribben, zijn knieën, zijn voeten, totdat hij het gevoel had dat hij geen spier meer kon bewegen. Toen hij zijn gezicht wilde aanraken, om zich te herinneren hoe dat voelde, kon hij zijn handen niet bevrijden uit de wirwar van stoffen. Hij keek naar de zwarte gordijnen voor de ramen alsof hij erachter probeerde te komen of het dag of nacht was, herinnerde zich dat hij lichtkorreltjes over de grond had zien kruipen, trillende gouden streepjes op de muur had gezien, flikkeringen van de zon, autolampen, lichten van wolkenkrabbers. Het bed was bezaaid met pennen, brochures, een schaal, twee koffieglazen; de lakens zaten vol inktvlekken, gelige soepspetters, spuug, chocoladekruimels en een paar vlekken die hem deden denken aan de zwart-paarse saus van een vleesgerecht. Nu en dan kwam hij zijn eigen glimlachende gezicht tegen op een oude zwart-witfoto in een brochure: zijn ogen keken ernstig, recht in de camera, maar om zijn lippen speelde een geheimzinnig glimlachje, dat je kon interpreteren als sluw of spottend. De catalogusontwerpers hielden van deze foto, van de jeugdige kracht die eruit sprak, en telkens als hij overwoog een nieuwe, meer actuele foto op te sturen, bedacht hij zich; de meeste mensen zouden de foto zien en niet hem, en het was beter dat ze zich de man van de foto zouden herinneren, zodat ze jaloers zouden zijn op zijn jeugdigheid. Soms verbeelde hij zich dat de foto hem met bei-

de benen op de grond hield, getuigde van het voortbestaan van zijn lichaam, terwijl alle andere zekerheden vervlogen.

Hij wist niet hoelang hij hier al was, hoeveel dagen hij had gezweefd tussen slapen en waken, niets helder had gezien, niet in zijn dromen en niet terwijl hij wakker was. Af en toe doken er vage gestalten en gebeurtenissen op in zijn bewustzijn, rond-draaiend in een allesomvattende witte schittering. Hij kreeg plotseling honger of dorst of werd misselijk, maar alles ver-vluchtigde meteen, alsof er een reuzenrad van gevoelens voor zijn ogen bewoog en er met elke omwenteling een ander gevoel opkwam, dat zich weer verwijderde en een bleek, snel verdam-pend spoor achterliet.

Het festival was afgelopen en alle gasten – de schrijvers, de redacteuren, de journalisten en de pr-mensen – hadden het ho-tel al verlaten, en ongetwijfeld ook de stad. Bij dergelijke eve-nementen zag Jonatan altijd op tegen het moment dat het he-le gedoe weer uiteen zou vallen, en hij volgde de verschillende stadia: de mensen verdwenen, dan de borden op de pleinen, de blokkades, de lichten, de vrijwilligers met hun identieke vrien-delijke glimlach, alle cocktailbars en restaurants, het kloppend hart van het festival, liepen leeg, en zo bleef er een plek over die niet meer bestond. Soms vroeg hij zich af waarom de andere schrijvers het afscheid zo kalm accepteerden, terwijl hij steeds terugkeerde naar de plekken waar het festival had gewoed en rouwde om de dagen die verstreken waren. Soms wilde hij het gevoel van rouw delen met andere gasten, maar hij bleef altijd onbegrepen. Ze zeiden troostend dat er ergens anders ook fes-tivals zouden komen, of dat dit festival er precies over een jaar weer zou zijn, en snapten niets van zijn bedroefdheid. Welis-waar erkende hij het verstrijken van de tijd, waardoor elke ge-beurtenis tot het verleden ging behoren, maar zonder dat hij het wilde was een deel van hem daar nog achtergebleven, iets wat ogenschijnlijk was afgelopen leefde nog in hem voort.

Hij herinnerde zich nu één bepaalde nacht, misschien de laatste voordat hij was neergestort in zijn bed. Hij was op een feestje beland bij iemand thuis, en in de woonkamer dansten vier mensen die hij niet kende. Hij keek naar hen en vond hen mooi. Een van hen, die zwanger was, legde een hand op haar buik en zwaaide met haar andere hand een nepkaars in de rondte met een oranjerode vlam die flakkerde alsof hij echt was. Ze verwelkomden hem hartelijk, maar toonden verder geen interesse in hem.

Hij dronk wodka en zocht Carlos, die hem had uitgenodigd voor het feestje, maar hij kon hem niet vinden, en hij verwonderde zich over het feit dat niemand hem vroeg wie hij was. Toen ging hij op de koude vloer zitten, de wind bezorgde hem kippenvel en hij trok zijn rode wollen sjaal strak en staarde naar een snoer van gekleurde lampjes aan het plafond en naar de mot die eromheen fladderde; misschien was hij in slaap gesukkeld, hij herinnerde zich niets van het huis.

Daarna stond hij in een nachtclub vol mensen waar lokale muziek op de achtergrond speelde, en net als iedereen kocht hij een grote fles tequila en dronk eruit terwijl hij midden op de dansvloer stond, er kwamen mannen en vrouwen naar hem toe die de fles uit zijn hand pakten en er een paar slokken uit namen en de fles doorgaven aan weer andere mensen, en na een tijdje gaf iemand hem de fles terug, en toen voelde hij een doffe pijn in zijn knieën en zijn rug – hij had al een jaar last van die pijn, die gepaard ging met een terugkerende trilling in zijn ribben, en pas de laatste tijd werd hij zich bewust van de inspanning die hij nodig had om overeind te komen wanneer hij lag of zat. Elke dag verschenen er nieuwe pijntjes, en soms verbeelde hij zich dat hij één oog zijn lichaam in stuurde, waar het de lever bekeek, het hart, de longen, de nieren met de kleur van sigarettenas, en dat die allemaal kronkelden.

Een meisje met zwart haar pakte de fles van hem af, en haar

natte vingers streken speels over zijn voorhoofd. Daarna goot ze wat tequila in haar hand, en hij deed zijn ogen dicht en dronk uit haar hand, en zij legde haar natte vinger op zijn tong en hij sloot zijn lippen en likte de tequila op en proefde haar huid, en toen glimlachte ze en drukte zich tegen hem aan en bevrijdde haar vinger en bracht hem naar zijn gezicht, en hij legde zijn hand op haar heup en ze dansten even samen en hij rook parfum, zand en ketchup, en toen hij zijn ogen opendeed was ze alweer vertrokken met de fles en opgegaan in de menigte. Hij voelde zich meteen beter, misschien was hij eindelijk ontwaakt uit zijn sluimer en verwonderd omdat hij hier nu gewoon was, helemaal, ademend, hij was niet ingestort zoals hij had gevreesd, hij hing aan het leven en kon de mogelijkheden zien die verborgen lagen in de mensen om hem heen, in hun aanraking, in hun lichaamswarmte. Misschien verdreef de aanraking de eenzaamheid en was al het andere onzin, dacht hij, en hij keek met wijd open ogen naar de vrouwen, naar hun gezicht en hun borsten en hun blote benen, naar het zweet dat glinsterde op hun gladde schouders, naar de lichtheid van hun bewegingen tijdens het dansen en naar hun handen die in de lucht kronkelden, hun heupen streelden, hun borst omklemden. Hij zocht het meisje met wie hij eerder gedanst had, zag haar blote benen voor zich, of misschien had hij zich die alleen maar verbeeld.

Hij drong zich tussen de mensen, haastte zich naar de bar, kocht nog een grote fles, en weer dronk hij en weer verdween de fles. Toen stond Carlos naast hem, en ze gingen naar buiten, naar een binnenplaats waar mensen rond een kraampje hot-dogs stonden te verorberen, en hij rook mosterd en ketchup. Carlos stond met een paar jongeren te praten over een onderzoek dat hij deed voor een overheidsorganisatie, naar studenten die verdwenen waren op een bepaalde universiteit, en reikte hem een klein flesje aan en een zakmes, en Jonatan strooide voorzichtig wat poeder op het zilverkleurige lemmet en bracht

zijn neus ernaartoe, snoof het poeder op en maakte meteen een dikker lijntje klaar en snoof het snel op, en toen hij het flesje teruggaf aan Carlos, had hij meteen spijt dat hij niet nog een lijntje gemaakt had. Daarna werd het steeds drukker om hem heen en werd hij alle kanten op geduwd, Carlos verloor hij uit het oog en ook de gezichten die hij zich herinnerde uit dat huis.

Een stevige jonge vrouw met een bril omhelsde hem – ze kwam hem bekend voor van een eerder moment op de avond of op het festival – en ze zei dat het haar erg speet, en toen herinnerde hij zich een zin die hij in zijn jeugd had geschreven: ‘Wij hebben de dood bestudeerd / niet de dood die niet van ons is / die interesseert ons niet / wij zijn geen filosofen’, een zin die in elk van zijn boeken terugkwam, als een soort talisman die hem beschermde of hem eraan herinnerde hoe de dingen waren ontstaan, en hij wist dat hij de man wakker moest maken die al een paar jaar in zijn lichaam sluimerde. Hij had altijd het gevoel dat de mensen om hem heen een duidelijk afgebakend karakter hadden en werkten volgens bepaalde routines en verplichtingen, noodzaken en wetten, alsof ze wisten wat voor soort mensen ze waren of op zijn minst wat ze al dan niet konden bereiken, terwijl hij geloofde dat er in zijn ziel niets was wat iets uitsloot of voorschreef. Zijn ademhaling werd zwaar, zijn knieën knikten, en de overvloed aan lachende gezichten tegenover hem smolt samen tot één reusachtige glimlach. Hij kwam weer in de verleiding te geloven in een verzoenend moment dat iets van zijn goedheid schonk aan de tijd die er nog zou zijn. Een vloed van emotie van het heden naar de toekomst, nooit naar het verleden.

Daarna lag hij op een bank in een lange, smalle huiskamer die leek op een treinwagon en zag een bar voor zich met flessen erop en allerlei plaatjes die kleuren naar zijn ogen spoten totdat hij ze dichtdeed en iemand hoorde schreeuwen dat hij het koud had en toen begreep hij dat hij dat was. Ze wikkelden hem in

een warme wollen deken die net zo voelde als de oranje deken thuis, en op het moment dat zijn huid was opgewarmd liet hij zijn lichaam op de grond vallen, al wist hij niet waarom hij dat deed, misschien verlangde hij naar pijn, en iemand zei iets in het Spaans, de stem deed hem denken aan die van Carlos, hij hoopte dat Carlos er inderdaad was, en iemand anders gaf hem antwoord, en ze spraken met tederheid over hem, alsof ze het over iemand hadden die mededogen verdiende. Er verstreken een paar minuten en in het pikkedonker rustte zijn hoofd op de knieën van de jonge vrouw met de bril, hij hoorde haar hartslag terwijl ze met haar vingers zijn hals en zijn gezicht streelde, en haar aanraking van zijn huid was diep en sterk en hij voelde zich beschermd. Ze zei tegen hem dat ze het eerder niet begrepen had en misschien een beetje beledigd was geweest, maar nu begreep ze alles – zijn beste vriend was dood.

In het hotel, op een ander moment van niet-slapen, zag hij haar zweven in de ruimte van het Boliviaanse restaurant waar de muren van de drie kamers de rondingen en krommingen volgden van werelddelen: Amerika, Europa en Azië. Hij zat in de Azië-kamer met allerlei vreemde hoekjes en uitstulpingen aan de zijkanten. Het was een van de avonden van het festival, en ze zaten om een lange tafel met een van de grote magazine-uitgevers in de stad, tevens mede-eigenaar van het restaurant, een man van een jaar of vijftenzestig, die somber en verveeld bleef kijken boven zijn donzige witte baard waar hij af en toe aan plukte, en zijn kleine blauwe ogen, waarboven geen spoor van wenkbrauwen te zien was, namen de gasten op met de blik waarmee iemand jassen in een kledingwinkel bekijkt. Iedereen fluisterde met elkaar op een geschokte toon die niet in staat was hun uitzinnigheid te verhullen over het feit dat ze een verbijsterend geheim deelden: een jaar geleden was hij ontvoerd en vastgehouden in een vochtige, donkere kelder waar hij alleen brood, groente, water en misschien kakkerlakken of

wormen te eten had gekregen, naar men beweerde hadden ze hem gedwongen zijn eigen schoenveters te eten en zijn sjaal waarop de naam van zijn vrouw in vergulde letters geborduurd stond, en had hij gesmeekt of ze er zout bij wilden doen. Na een maand was hij, angstwekkend mager, vrijgelaten tegen losgeld, misschien een miljoen dollar, misschien vijf miljoen. Nog steeds, fluisterden ze, was zijn gezicht vel over been en was hij voortdurend somber, het was een feit dat hij zo mager was gebleven, dat hij nergens van genoot, misschien had hij in de vochtige kelders van de wereld begrepen dat al zijn prestaties, en alles wat hij graag wilde hebben, niets was dan ijdelheid en het najagen van wind, en ze vroegen zich ook af of het wel mogelijk was iemand te begrijpen die uit een vochtige kelder kwam nadat hij daar elke dag te horen had gekregen dat hij een kogel door zijn hoofd zou krijgen.

Jonatan vroeg zich af of al die vragen werkelijk te maken hadden met de man tegenover hem, want het leek erop dat de magazine-uitgever juist genoot van de avond en van de vrijheid om zijn minachting te botvieren op degenen om hem heen, vooral schrijvers en intellectuelen. Hij herinnerde zich dat Carlos tegen hem had gezegd dat de rijkaard volgens hem helemaal niet was ontvoerd, misschien hadden ze hem alleen maar een paar uur vastgehouden, en waren het verder gewoon sprookjes die Mexicanen van uitgeversconcerns aan buitenlanders vertelden om hun vervolgens stomme narcocultuurromans te verkopen over drugsbendes en moorden.

Tegen het eind van de avond keek de magazine-uitgever hem onderzoekend aan en vroeg waar zijn roman over ging. Jonatan keek hem recht in de ogen en antwoordde: 'Ik zal hem u toesturen', zonder er iets aan toe te voegen over de plot en de personages en de vragen die het boek opriep, maar als hij al had gedacht dat de magazine-uitgever het zou waarderen dat hij hem niet vermoede met verhalen, raakte hij die illusie meteen kwijt,

want de man was duidelijk teleurgesteld in zijn antwoord, dat hem niet de gelegenheid gaf de spot te drijven met de clichés van de plot, de personages, of hem te herinneren aan boeken die hij vermoedelijk had geïmiteerd. Vervolgens plukte hij aan zijn baard en zei tegen hem dat de werkelijk gevaarlijke kunstenaars degenen zonder talent waren maar wel een aanzienlijke mate van verbeelding bezaten, en toen deed hij er verder het zwijgen toe. Jonatan kwam er niet achter of de jonge vrouw met de bril deel uitmaakte van zijn herinnering aan dit restaurant of dat zijn herinneringen van de paar dagen die hij in de stad had doorgebracht door elkaar waren gaan lopen.

Hij begon zijn lichaam uit de lakens te bevrijden. Hij telde er minstens vier, verfrommeld en nat van het zweet, en gooide ze op de grond, en nu ontdekte hij dat hij de glimmende zwarte broek droeg en de geruite trui en de grijze sokken, en dat tussen zijn benen zijn twee zwarte schoenen lagen, met een laag aangekoekte modder aan de zijkanten.

Hij kleedde zich uit en ging onder de douche, het warme water spoot van zijn lichaam en er vormden zich al plasjes op de grond. Alle flesjes die hij op het plankje vond, leegde hij op zijn lichaam, even werd hij misselijk van het mengsel van geuren, en meteen spoelde hij zijn lichaam nog een paar keer af. Het gloeiendhete water in zijn nek deed hem goed. Hij stapte uit de douche en zijn blik bleef rusten op de plassen die zich uitbreidden, die de poten van zijn bed al natgemaakt hadden. Hij greep een paar kleine en grote handdoeken en spreidde ze uit over de vloer, daarna vouwde hij de lakens op en depte er het water mee dat naar de wanden kroop. Hij liep naar het raam, bleef achter het gordijn staan en zag de nachtelijke hemel boven de stad, bespikkeld met flikkerende lichtjes. Toen trok hij snel kleren aan die er iets minder gekreukt uitzagen. En even twijfelde hij of hij de baardstoppels van de afgelopen dagen zou afscheren,

maar uiteindelijk zag hij daarvan af en ging de kamer uit.

Een personeelslid van het hotel glimlachte naar hem toen hij uit de lift kwam, en in de lobby keken de twee receptionistes verwachtingsvol naar hem, maar hij liep door naar de draai-deur en buiten hield hij een taxi aan en noemde tegen de chauffeur de naam van het restaurant, die hij zich goed herinnerde, want het was ook de naam van zijn redactrice bij de uitgeverij en de naam van de vrouw van de magazine-uitgever. 'Hij weet dat de mensen uit de literaire wereld de spot met hem drijven, want ze vinden het vulgair om een restaurant naar je vrouw te noemen, maar dat kan hem geen flikker schelen', had Carlos tegen hem gezegd, die Amerikaanse dichters in het Spaans vertaalde en een hekel had aan de magazine-uitgever, omdat die hem een keer had voorgesteld hoofdredacteur te worden van de Engelse editie van het magazine, die maandelijks zou verschijnen. 'Komt er een miljonair naar je toe die tegen je zegt dat hij wil dat je een grote hoofdredacteur wordt, maar dat je wel een half miljoen dollar bij elkaar moet zien te krijgen. Zo'n idioot heb ik van mijn leven niet gezien.'

Hij herinnerde zich een lichtbol, maar terwijl hij over een grindpad liep in een kleine tuin tussen paarse en gele bloemperkjes die twee citroenbomen omgaven, doofden de lichten. Toen hij naar de ramen van het restaurant keek, zag hij dat alle tafeltjes leeg waren, er liepen nog twee serveersters in uniform met vlinderdasjes rond. Hij bleef bij de deur staan, die op slot zat, en klopte op het raam. De serveerster die naar hem toe kwam, herinnerde hij zich van die avond, maar nu zag ze er ouder uit, de huid onder haar ogen was grijs, en haar haar, dat toen opgestoken was, hing nu slordig op haar schouders en het blond was verschoten. Ze vroeg hem wie hij zocht, en hij noemde de naam van de magazine-uitgever. Ze vroeg of hij hem kende, en hij zei ja, ze hadden hier een paar dagen geleden samen gegeten, en zij nam hem op met een vreemde blik en zei

dat de magazine-uitgever in Buenos Aires was geweest en pas gisteravond laat was teruggekeerd, en hij mompelde dat ze elkaar dan waarschijnlijk vorige week hadden ontmoet. Ze kneep haar ogen tot spleetjes en keek vuil naar hem, alsof ze het scala van haar uitdrukkingen niet onder controle had.

Ze stonden een tijdje zwijgend tegenover elkaar, totdat hij zich omdraaide en de tuin uit liep. In het zijstraatje staarden twee mannen met leren jassen hem aan en hij sloeg zijn blik neer. Hij was niet bang, en dat was vreemd, want meestal hield hij zich nauwgezet aan de regels en vermeed zijstraatjes in de nachtelijke uren. Soms misschien zelfs te nauwgezet.

Hij liep om het restaurant heen totdat hij bleef stilstaan voor een versperring en een braakliggend veldje waarop een paar zwarte auto's geparkeerd stonden. Twee mannen in smerige schorten sleepten met grote vuilniszakken en gooiden ze in de container achteraan op het terrein, en hij hield hen in de gaten terwijl ze heen en weer liepen, en de vierde keer stootte er een vuilniszak tegen de zijkant van de container en viel op de grond. De restaurantmedewerkers keken er even naar en keerden terug naar het restaurant. Er verstreken een paar minuten en ze kwamen niet terug. Hij klom over de versperring, liep naar de zak toe en raapte hem ten slotte op – hij was niet zo zwaar maar rook weerzinwekkend naar rotte eieren en ui – boog zijn knieën, zwaaide de zak door de lucht en gooidde hem in de opening van de container. Even bleef hij daar nog staan, tevreden dat hij de zak zo hoog had opgetild. Plotseling hoorde hij een geluid achter zich, en toen hij zich omdraaide naar het restaurant, zag hij een van de twee medewerkers naar hem staren met een sigaret in de hand. Jonatan knikte naar hem en glimlachte vriendelijk. De man rookte zijn sigaret met aandacht en bleef naar hem kijken.

Achter het raam op de eerste verdieping ging het licht aan, en toen hij ernaar keek, zag hij een boekenkast die bijna het

plafond raakte, met een aantal grote boeken zoals je die zag in bibliotheken of musea. De man trapte zijn sigarettenpeuk uit en kwam naar hem toe, en even overwoog hij terug te rennen naar de straat, maar dat vond hij laf, hij vroeg zich af hoeveel mensen precies onder zulke omstandigheden om het leven waren gekomen, bang om laf gevonden te worden door die blik die op zijn minst in hun verbeelding altijd op hen gericht was en hen beoordeelde.

De man bleef een meter of twee van hem vandaan stilstaan en wenkte naar de achterdeur van het restaurant. Ze liepen verder door de keuken, die spaarzaam was verlicht en kleiner was dan hij gedacht had, en tot zijn verbazing zag hij geen pannen of koekenpannen of ander keukengerei, alleen planken en glimmend gepoetste werkbladen. Hij sloeg links af en hoorde de man achter zich, en toen hij zich naar hem omdraaide, wees de man hem op een zwarte deur, en hij duwde de deur open en zag een smalle trap, bekleed met vlekkerig bordeauxrood tapijt zoals in goedkope hotels in Londen. Hij beklom de trap en zijn knieën deden weer pijn. Op de muren zat behang met kroontjes en kralensnoeren en er hing één schilderij van een grijs dorpsgezicht. Boven aan de trap was een gang zichtbaar en dat luchtte hem op, misschien omdat die hem bekend voorkwam, vooral de muren met houten lambrisering. Hij streek met zijn vingers over de muren en de aanraking deed hem denken aan iets van vroeger, hij kon het zich niet precies herinneren.

De gang leidde naar een kamer waar de magazine-uitgever achter een ouderwetse houten lessenaar stond en allerlei formulieren ondertekende, elk blad dat hij had ondertekend gladstreek met abrupte bewegingen en het op de bank naast hem legde. Aan beide kanten van de lessenaar stond een zwartleren bank en achter in de kamer stond een eenpersoonsbed met een wollen deken erover. De vier muren van de kamer waren over de hele hoogte en breedte bedekt met boekenplanken. Boven-

aan stonden grote, oude boeken in stoffige blauwe en zwarte banden en allemaal waren ze bedrukt met versieringen of opschriften; hij kon de namen van de boeken of van de schrijvers niet zien.

De magazine-uitgever nam hem op met koele blik en zei niets, totdat hij eindelijk zijn pen neerlegde en opkeek. ‘Wat doet u hier?’ vroeg hij.

‘Ik wilde u zien.’

‘Niet hier, ik bedoel in de stad, had u hier niet al een paar dagen geleden vertrokken moeten zijn?’

‘Ja’, antwoordde hij.

‘En toch bent u in onze mooie stad gebleven.’

‘Ja.’

‘Is daar een speciale reden voor?’

‘Ik wist niet dat ik gebleven was.’ Nu het besef doorgedrongen was dat in de krochten van zijn bewustzijn had gekronkeld vanaf het moment dat hij in bed wakker was geworden, voelde hij paniek, al vlamde ditmaal niet die hitte in zijn schedel op, die zich vervolgens meestal verspreidde door zijn hele lichaam. De paniek was niet te zien aan zijn lichaam, hij wist alleen dat dit alles angstaanjagend was.

‘U wist niet dat u gebleven was’, herhaalde de man, genietend van elk woord.

‘Inderdaad. Niet precies.’

‘Waar hebt u uitgehangen?’ vroeg de magazine-uitgever, die iets losschroefde met zijn rechterhand, en ten slotte zijn linkeronderarm naar buiten trok en de prothese luchtig op de zwarte bank voor hem gooide en met de stomp naar de bank gebaarde alsof hij hem uitnodigde daar te gaan zitten. Maar Jonatan bleef onbeweeglijk staan en keek afwisselend naar de hand op de bank en naar de stomp.

‘Ik lag in bed.’

‘Hoeveel dagen?’

‘Dat weet ik niet meer.’

Hij had dorst, wilde om water vragen maar durfde niet en slikte het bittere speeksel weg. De laatste tijd had hij moeite met slikken, het speeksel bleef in zijn keel steken, en hij was bang dat er iets mis was.

‘Maar waarom bent u hier dan eigenlijk?’ vroeg de magazine-uitgever terwijl hij op de dichtstbijzijnde bank ging zitten, naast de prothese.

‘Ik ben naar iemand op zoek.’ Hij sprak nu snel. ‘Ik heb haar ontmoet op een feestje in een of andere club bij de universiteit, een studentenfeestje of zoiets. U hebt me verteld over dat feestje toen we in uw restaurant zaten, en ik heb het weer verteld aan Carlos en zijn vrienden...’

‘Het verleden moet nog komen’, lachte de magazine-uitgever.

‘Dat begrijp ik niet.’

‘Zo heet het feestje’, bromde de magazine-uitgever. ‘Het is eigenlijk een reeks feestjes. Dus u hebt haar ontmoet, en daarna bent u alleen naar bed gegaan. Weet u niet hoe u moet neuken?’

‘Daar gaat het niet om.’

‘Daar gaat het niet om...’ De toon van de magazine-uitgever werd plotseling ernstig en kreeg een scherpe, vijandige klank. ‘Zoals u hebt gezien, ben ik niet meer geïnteresseerd in mensen, vooral niet in schrijvers en dichters als u. Jullie hebben je allemaal omgebouwd tot professionele types. Ook de existentialistische excentriekelingen van de jaren zeventig waren saai, misschien nog erger, maar je kon tenminste nog een nacht lang in stilte sterren kijken met hen, begrijpt u?’

Hij gaf geen antwoord.

‘Nu heeft alles een doel. ’s Nachts slaap ik meestal hier’, zei de magazine-uitgever, en hij gebaarde met de stomp van zijn arm naar de boekenplanken rechts van hem, totdat hij een pakje sigaretten op de grond liet vallen en het opraapte met zijn andere hand. ‘Ik ben geïnteresseerd in het verleden, voordat alles een

puinhoop werd. U zei tijdens het diner dat die tijd u ook interesseerde, klopt dat? Het ontstaan der dingen of iets van dien aard?

‘Niet helemaal’, antwoordde hij. ‘Niet het ontstaan der dingen, maar de elasticiteit, als er geen grenzen zijn en geen scheidslijnen. Je wordt ’s ochtends wakker en je bewustzijn galoppeert onophoudelijk tussen beelden van het verleden en het heden, en alles in dezelfde ruimte en tijd. Zoals op de eerste dag in het leven van een baby, als er nog geen verleden is, er is maar één tijd. Er zijn mensen die zo’n bewustzijn hebben, zonder scheidslijnen, er is niet echt een verleden en een heden, alle gebeurtenissen uit alle tijden schreeuwen door elkaar heen.’

‘Misschien is het ontstaan der dingen geen goede term.’

‘Misschien, maar dat is niet echt interessant’, antwoordde hij.

‘Niet interessant?’ vroeg de magazine-uitgever.

‘Uw opmerking.’

De magazine-uitgever legde zijn hand achter zijn hoofd, misschien om zijn verbazing te verbergen, even zag hij eruit alsof hij op zijn nummer was gezet. ‘Wilt u een lesje over de tijd leren?’ vroeg hij, en hij wees op een verbleekte kaart van Mexico-Stad, waarop enkele rode vierkanten waren getekend. ‘Je koopt een plek waar niets is, een paar oude mensen in golfplaten hutjes, en dan komen de kunstenaars met hun hele entourage, en na de kunstenaars komen de advocaten en de accountants en de overigen die doen alsof ze rijk zijn, en daarna de bankiers en alle echte rijken en hun dikke kinderen, en dan is er oorlog of een aardbeving, en alles begint van voren af aan.’

‘Dat zie ik’, zei hij.

‘U wilt geld’, stelde de magazine-uitgever vast.

‘Nee.’

‘Lieg niet’, brieste de magazine-uitgever. ‘Dat is het punt met mensen zoals jullie schrijvers: jullie zijn ervan overtuigd dat iedereen zo verdorven is als jullie, en wie dat niet toegeeft, houdt zichzelf voor de gek, of de wereld.’

‘Daar zit iets in’, gaf hij toe.

‘Dus u zoekt die vrouw echt, waarom eigenlijk?’

‘Ik heb iets tegen haar gezegd wat ik niet begrijp.’ Hij besloot eindelijk uit te spreken wat hij tot nu toe niet had durven zeggen, niet eens tegen zichzelf, blijkbaar had hij door de kracht van zijn gedachten tot nu toe de reden verdoezeld die hem ertoe gebracht had de jonge vrouw met de bril te zoeken. ‘Op zeker moment heeft ze gezegd dat ze nu alles begreep, dat als mijn beste vriend overleden was, dat ongelooflijk veel pijn deed.’ Hij zweeg even, en er verscheen een uitdrukking van zure nieuwsgierigheid op het gezicht van de magazine-uitgever; waarschijnlijk hoopte hij nog steeds teleurgesteld te worden. ‘Maar niemand... Ik moet nu precies weten welke woorden ik tegen haar gesproken heb.’

‘Maar niemand...’ bootste de magazine-uitgever zijn accent na, zonder dat hij erin slaagde de sporen van zijn eigen accent in het Engels teniet te doen. ‘We hebben het hier niet over een truc of zoiets triviaals, is het wel?’ glimlachte hij terwijl hij over zijn baard streek.

En plotsklaps klonk het allemaal zo logisch, de hele volgorde van zijn handelingen, alsof bewustzijn en beweging eindelijk samenkwamen: ‘Maar hij is nog niet dood.’

DE HOGE TORENS

(Eind jaren tachtig)

Ze kregen Joël te pakken in het diepste gedeelte van de wadi. Hij droeg de witte sjabbatkleren die hij van zijn ouders per se aan moest, hoewel ze gewoonlijk niet naar de synagoge gingen of thuis iets aan sjabbat deden. Joël kende de kinderen vaag van gezicht, het waren er altijd een paar, samengesmolten tot één gezicht, van de hoge torens boven aan de heuvel die uitkeek over het eind van hun straat en soms het licht van de lucht boven hen wegnam. Joël had hen niet geprovoceerd, hij passeerde hen alleen en neuriede 'Purple Rain' om hun duidelijk te maken hoe onverschillig ze hem lieten, maar ze wisten, de duivel mocht weten hoe, dat hij niets liever wilde dan hun nederlaag, en nu was hij alleen in de wadi, zonder Jonatan. Toen hij begreep dat ze op het punt stonden hem aan te vallen, ontdekte hij tot zijn verbazing dat hij minder bang was dan dat hij genoot van het besef dat Jonatan en hij al die jaren geen idee hadden gehad van de vijandschap van de kinderen van de hoge torens jegens hen, hij voelde een tinteling in zijn huid en er verspreidde zich een vreemde warmte in zijn schedel onder zijn haar.

Ze grepen hem vast en gooiden hem op de grond, en rolden hem met hun voeten door de modder en over stenen, en door de distels aan weerszijden van het pad. Ze gingen met hun schoenen op hem staan en schopten hem in zijn ribben en zijn zij, een van hen drukte met zijn schoenzool op zijn hals totdat Joël schreeuwde dat hij geen adem meer kreeg. Pas toen ze za-